

Motion till riksdagen 2005/06:Fi264

av Ulf Holm m.fl. (mp)

Fonder för lokal och regional utveckling

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om fördelen med tillkomsten av regionutvecklingsfonder.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anføres om att verka för att det på försök startas en regionutvecklingsfond i någon av landets regioner.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att regeringen låter utreda förutsättningarna för tillkomsten av regionutvecklingsfonder.

Inledning

Den viktiga frågan om hur de svenska löntagarnas pensionskapital hanteras har under senare tid blivit alltmer debatterad. Löntagarnas egna aktiva val av fonder för investeringar har inte blivit någon succé. Få vet var deras placeringar egentligen hamnar och många vågar inte tänka på vad det verkliga resultatet blir när det en gång är dags att kvittera ut sina pensionspengar.

Stora omstruktureringar

Under senare år har vi nåtts av det ena beskedet efter det andra att svenska företag säljs, fusioneras, flyttas utomlands osv. Dessa försäljningar, utflyttningar etc. kan emellertid inte göras utan att bolagsstyrelser och aktieägare fattar beslut om att så ska ske. I sammanhanget bör klargöras att svenska löntagare är delägare i många av de stora svenska börsnoterade företagen. Dels är mycket av AP-fondernas kapital investerat i aktieinnehav, dels är stora delar av löntagarnas avtalspensionsmedel, genom pensionsfondernas

Fel! Okänt namn på

placeringar, satsade i dessa bolag. Många experter menar att t.ex. Fords köp av Volvo Personvagnar hade kunnat stoppas om fondstyrelserna för pensionskapitalet bestämt sig för en sådan linje.

Inget anspråk på ägarinflytande

De svenska löntagarnas pensionspengar investeras emellertid inte bara i svenska börsföretag. Fonderna satsar även på de internationella aktiemarknaderna. Var pengarna till sist hamnar är näst intill omöjligt att veta för de enskilda löntagarna.

Och frågan är väl om ens penningplaceringarna hos fondförvaltarna vet vad som döljer sig bakom alla de namn och bokstavskombinationer som rullar fram på bildskärmarna?

Fondernas uppgift är i första hand att lägga rent ekonomiska värderingar på valet av investeringsobjekt, att i första hand skapa största möjliga avkastning på insatt kapital. I ägardirektiv finns visserligen skrivningar som anger begränsningar för t.ex. företag där barnarbete förekommer. Men i praktiken har det visat sig vara svårt med kontrollen då barnarbete enkelt kan döljas genom dotterbolag och entreprenörer. När det dessutom verkar vara en slags princip, bland kapitalplaceringar och bolag, trots att löntagarnas gemensamma kapital i många fall är dominerande, att löntagarkapitalet inte ska vara representerat i de bolagsstyrelser där det investeras är kontrollen svag.

Enbart högsta möjliga avkastning?

Med denna korta beskrivning ges inte en helt uttömmande bild av problematiken kring hur löntagarnas pensionspengar hanteras. Men den är enligt Miljöpartiet de grönas uppfattning tillräcklig som utgångspunkt för ett principiellt resonemang i ämnet.

Det finns enligt vår mening några principiella frågeställningar som bör diskuteras i sammanhanget:

- Bör det stimuleras till ett synsätt som innebär att löntagarnas pensionskapital investeras utifrån fler kriterier än enbart högsta möjliga avkastning?
- Ska placeringarna också följas av ett ägaransvar med i förekommande fall platser i bolagsstyrelser?
- Finns det anledning att placera pensionskapitalet på ett sådant sätt att det kan stimulera utveckling i den "egna" regionen?
- Vad kan riksdagen och regeringen göra för att underlätta tillkomsten av regionutvecklingsfonder?

Mycket pengar

Det svenska premiepensionssystemet infördes 2001. Systemet hanterar mycket pengar. Enligt Sveriges offentliga statistik uppgick det sammantagna marknadsvärdet i premiepensionssystemet till drygt 124 mdkr i januari 2005. Där fanns drygt 5,3 miljoner pensionssparare med en genomsnittlig behållning på 23 363 kronor.

AMF Pension, som i hög grad hanterar avtalspensionsmedel på avtalsområdet för privatanställda LO-medlemmar, hade placeringstillgångar på 238 mdkr 2005-06-30. Alectas marknadsvärde, som är dominerande på tjänstemannasidan, var 355 mdkr 2005-03-31.

Till dessa ska läggas en hel rad andra aktörer. KPA hanterar t.ex. en stor del av de medel för de av de kommun- och landstingsanställda som avstår att själva göra aktiva val. Fora och Pensionsvalet är ytterligare aktörer på marknaden. Det är i sammanhanget anmärkningsvärt att det inte verkar finnas någon myndighet eller annan likvärdig instans som har en klar bild av storleken på det sammantagna värdet av placerade avtalspensionsmedel. Men det rör sig om hundratals, och åter hundratals, miljarder kronor.

Sammantaget bättre villkor

Det är självklart att pensionskapitalet ska förräntas, utifrån en hållbar socialt, ekologiskt och ekonomiskt rimlig nivå. Med det menar vi att placeringen av pengarna ska hanteras på ett sätt som innebär att pensionärernas sammantagna levnadsstandard ska säkras på högsta möjliga nivå.

Men pensionärernas levnadsstandard är inte bara beroende av avkastning på placeringarna av avtalspensionskapitalet. Det är mycket annat som avgör. Med en allmänt bra samhällsekonomi skapas förutsättningar för goda villkor i den del av pensionen som staten står för. På samma sätt är det när det gäller samhälls service på den regionala och kommunala nivån. Med en för samhället bra ekonomisk utveckling ökar möjligheterna för generell välfärdspolitik, bra sjukvård och äldreomsorg, billig kollektivtrafik, färdtjänst osv. Att placera delar av löntagarnas pensionskapital på ett sätt som stimulerar sysselsättningen i den egna regionen kan alltså innebära sammantaget bättre villkor för dem.

Med det påstår vi inte att lokala och regionala investeringar kommer att ge lägre avkastning än vad spekulation på den internationella aktiemarknaden ger. Vi vill bara peka på förhållandet att det inte bara är den nominella avkastningen på avtalspensionspengarna som avgör pensionärens levnadsstandard.

Fel! Okänt namn på

Aktivt ägaransvar viktigt

Erfarenheter från Kanada, där regionala utvecklingsfonder verkat under många år, visar att det är viktigt med mer än avkastningskrav på satsat kapital. I Kanada ställs också krav som är relaterade till t.ex. miljö, jämställdhet, arbetsmiljö och sociala villkor. Det är krav som även bör ställas i vårt land. Erfarenheterna från Kanada visar att t.ex. sociala krav och miljökrav bidrar till höjd produktivitet, inte dess motsats. Dessutom tar fondinstitutionen aktivt ägaransvar genom styrelseplatser som står i relation till satsat kapital och kan på det sättet bättre följa utvecklingen i de företag där man investerat i aktiekapital. Det tror vi är en riktig linje.

Att avstå styrelseplatser bidrar dessutom till att skapa en diffus bild av vilka som egentligen äger företagen och till att undandra sig ansvarstagande när problem uppstår. Det är förmodligen moraliskt lättare att snabbt sälja av sitt aktieinnehav när det inte finns levande mänsklig kontakt med företaget.

Att avstå ägarinflytande innebär också att överlåta inflytande till andra starka kapitalgrupper som måhända har helt andra syften med sina kapitalplaceringar än vad placeringarna av löntagarägt pensionskapital syftar till.

Det diffusa ägandet är ett av den moderna ekonomins största problem. Pengarna på aktie- och penningmarknaden rullar allt snabbare. Många av dem som gör affärer tar inte hänsyn till annat än förväntad procentuell förändring av kursen på aktier och räntenivåer. Få har kunskap om verkligheten i ett specifikt företag. Det är bara snabba vinster som räknas. Det köps och säljs beroende av upp- eller nedgångar som rullas fram på bildskärmarna.

Ogripbara sammanhang

Det är uppenbart att alltfler, och det gäller inte bara inom löntagarkollektivet, känner frustration över att det är näst intill omöjligt att ha kontroll över var fondpengarna investeras. Det gäller inte minst när larmen från olika världsdelar kommer och går.

Med det påstår vi inte att vår tids globalisering bara är negativ. Mänskliga kontakter som bryter ner fördomar och "revirpinkande" leder oss människor framåt. Men det finns också problem. När sammanhangen blir så stora att orsaker och samband blir praktiskt taget ogripbara är det svårt att utkräva ansvar. Också av dem som har fått uppgiften att hantera hundratals miljarder på den internationella aktie- och penningmarknaden.

Alltfler inser att motvikten till de negativa sidorna av globaliseringen är utveckling av kraften i det lokala och regionala samhället. Det är i det perspektivet vi vill väcka frågan om behovet av utvecklingsfonder som är knutna till lokal och regional utveckling.

Det bör finnas löntagarintresse

Exempel från andra länder där regionala utvecklingsfonder införts visar goda resultat. Fonderna är i huvudsak uppbyggda med regionalt pensionskapital samtidigt som kapitalbildningen används i syfte att utveckla näringsliv och sysselsättning i den egna regionen.

Vi tror att liknande modeller kan byggas i vårt land. Hur stort varje fondområde bör vara kan diskuteras. Kanske är det rimligt med 4–8 geografiska områden i Sverige.

En central fråga är var fondernas grundkapital ska hämtas. Vi menar att t.ex. kommuner och landsting kan spela en viktig roll. De kan ta på sig ansvaret att inleda diskussioner med kommun- och landstingsanställdas fackliga organisationer för att undersöka intresset för regionala utvecklingsfonder. Kommuner och landsting har dessutom ett egenintresse i att pengarna stannar kvar i den egna regionen. Investeringar som leder till jobb ger rimligen högre skatteintäkter och lägre kostnader för arbetslöshet.

Det bör även finnas löntagarintresse av att åtminstone delar av avtalspensionskapitalet kan hanteras utifrån lokala och regionala utvecklingsintressen. Internationella erfarenheter visar att investeringsmedel från regionala fonder påtagligt kan stimulera sysselsättning och näringsliv samtidigt som god avkastning kan säkras. Trots det kan det förstås finnas tvivel bland löntagarna, de fackliga organisationerna och arbetsgivarna huruvida regionutvecklingsfonder är en bra idé. Ett sätt att undersöka och utvärdera kan vara att regeringen verkar för att en regionutvecklingsfond på försök startas upp i en av landets regioner. Förslagsvis kan det vara Region Skåne eller Västra Götalandsregionen som redan, genom riksdagsbeslut, på försök, fått ett utökat ansvar för regionutveckling.

Brist på riksvilligt kapital

Fondernas kapitalbildning ska naturligtvis inte begränsas till landstings- och kommunanställdas pensionsmedel. Tvärtom, regionala utvecklingsfonder bör i lika hög grad rikta sig till den privata sektorn. Vi är övertygade om att många privatanställda, såväl i stora som mindre företag, föredrar satsningar i den egna regionen framför att deras pengar far runt på de internationella aktiemarknaderna.

Frågan om regionutvecklingsfonder är komplex. Samtidigt är vi övertygade om att den lokala och regionala nivån blir alltmer viktig i den framtida utvecklingen. Globaliseringen måste kompletteras med för människor gripbara och hanterliga storheter. Dessutom är bristen på tillgång till riskvilligt kapital ett av de största hindren för lokal och regional utveckling.

Fel! Okänt namn på

Exemplet Kanada

Solidaritetsfonden, i Quebec i Kanada, är den kanske mest internationellt kända fonden för regionutveckling. 1983 skapades, genom initiativ av facken och organisationen för kooperativ utveckling, Le Fonds de Solidarité des Travailleurs du Quebec (FTQ). Quebecs delstatsregering gav sitt stöd genom vissa skattelättnader till dem som investerade i fonden. Solidaritetsfonden har blivit mycket framgångsrik och har inspirerat till efterföljd i andra delstater och alltfler fackliga organisationer i Kanada ställer sig bakom de fackligt sponsrade investeringsfonderna. Enligt oberoende forskare hade det fram till 1998 skapats 50 000 nya jobb i Kanada genom fonderna. Liknande fonder har byggts upp i bl.a. USA och Sydafrika.

I Sverige har det enligt uppgift skapats några mindre fonder med regional anknytning. För det stora flertalet är det dock okänt att dessa fonder finns, och än mer diffust är vad de syftar till.

Nu bör riksdagen ta initiativ som på allvar innebär att löntagarna ges alternativ till pensionssparande som kan bidra till lokal och regional utveckling.

Stockholm den 4 oktober 2005

Ulf Holm (mp)

Ingegerd Saarinen (mp)

Jan Lindholm (mp)

Barbro Feltzing (mp)

Mona Jönsson (mp)

Yvonne Ruwaida (mp)

Lotta Hedström (mp)